

Criteria de calitate ale școlilor dezvoltării durabile

Ghid pentru
îmbunătățirea calității
educației în sprijinul
dezvoltării durabile

Document propus pentru dezbateri internațională

de rețelele SEED și ENSI

autori: Søren Breiting, Michela Mayer și Finn Mogensen

Tipar

„Quality Criteria for ESD Schools”
Guidelines to enhance the quality of
Education for Sustainable Development

Criterii de calitate ale școlilor dezvoltării durabile
Ghid pentru îmbunătățirea calității
educației în sprijinul dezvoltării durabile

ISBN 978-973-126-053-1

Autori:

Breiting, Søren; Mayer, Michela; Mogensen, Finn;

Editor:

Austrian Federal Ministry of Education, Science and Culture,
Dept. V/11c, Environmental Education Affairs
Minoritenplatz 5, A-1014 Vienna /Austria
e-mail: guenther.pfaffenwimmer@bmbwk.gv.at;
johannes.tschapka@bmbwk.gv.at

Originalul realizat cu sprijinul Comisiei Europene în cadrul rețelelor EU-COMENIUS 3
“School Development through Environmental Education “ (SEED)
Projectnumber: 100530-CP1-2002-1-AT-COMMENIUS-C3

In colaborare cu rețeaua “ Environment and School Initiatives” (ENSI)
www.ensi.org

Photo: Johannes Tschapka/Austria
Design: reiterergrafik/Austria
Print: radinger.print/Austria 2005

No copyright restrictions as long as an appropriate reference to
this original material is included.

Versiunea în limba română realizată sub îngrijirea Organizației Regionale pentru
Sănătatea Mediului “HERO”, Cluj-Napoca – Romania
e-mail: herototh@cluj.astral.ro

Tabla de materii

Prefață	4
Dezvoltarea criteriilor de calitate ca parte a activităților ENSI	6
Rețeaua SEED	7
Introducere	9
Criterii de calitate privind calitatea proceselor de predare și învățare	14
Criterii de calitate privind politica și organizarea școlară	34
Criterii de calitate privind relațiile externe ale școlii	42
Recunoștință colaboratorilor	46
Sugestii pentru documentare	47

Criteriile de calitate pot fi descărcate de pe:
www.seed-eu.net

Prefață

Această publicație se adresează școlilor și autorităților educaționale angajate în educația pentru dezvoltarea durabilă (EDD). Prezintă o listă neîncheiată de „criterii de calitate” propuse a fi utilizate ca puncte de reper, în reflexii, dezbateri, dezvoltare de proiecte ale unor activități viitoare educaționale în domeniu, pentru autorități responsabile de educație, cadre didactice, directori de școli, părinți, studenți.

Vom utiliza termenul de „școli ale dezvoltării durabile” (ȘDD), termen diferit de cel utilizat pentru „eco școli”. Prin utilizarea noului termen, dorim să accentuăm apariția unei noi provocări pentru școli, în sensul orientării și angajării acestora în spiritul dezvoltării durabile. Pedagogia dezvoltării durabile (EDD) depășește cadrul aspectelor accentuării dependenței omului de calitatea mediului și al accesului la resursele naturale ale zilelor prezente și pentru viitor, ea se confruntă și cu aspecte esențiale ale pregătirii copiilor pentru a se putea implica în dezvoltarea durabilă prin participare, eficiență proprie, cunoștințe despre egalitate, dreptate socială. Experiențele și rezultatele internaționale ale așa numitelor „eco-școli”, „green schools”, ale educației pentru mediu în general și ale domeniilor educaționale cu care aceasta se întrepătrunde, ca educația pentru pace, educația pentru sănătate, educația civică, educația globală, sunt deosebit de relevante în privința eforturilor realizate în domeniu. Numeroase exemple arată că azi multe școli se implică în EDD fără să o identifice ca atare.

În acest context, vom numi școli ale educației pentru dezvoltarea durabilă, acele școli care și-au ales aceasta ca misiunea lor de bază prin programul propriu educațional. Școlile respective consideră educația pentru dezvoltarea durabilă ca principiu de bază la planificarea activităților zilnice școlare și în dezvoltarea școlară pe termen lung. Sub diverse denumiri în lume crește continuu numărul și calitatea acestor școli care sunt implicate în schimbările profunde privind scopul și rolul instituțiilor educaționale. Scopul acestora fiind crearea unui context, a unui mediu școlar favorabil dezvoltării unui comportament caracteristic unor cetățeni activi, educați în ideea dimensiunii complexe a dezvoltării durabile ce cuprinde interdependența dintre societate, economie, politică și mediu.

Această propunere a criteriilor de calitate este un rezultat al activității rețelei internaționale europene COMENIUS III intitulată „Dezvoltare Școlară prin Educație pentru Mediu” (SEED). Rețeaua SEED constituie un exemplu concret de activități ENSI, activități descentralizate ale unor autorități naționale și instituții de cercetare. ENSI este partener UNESCO în cadrul Decadei Națiunilor Unite de Educație pentru Dezvoltare Durabilă (DESD) 2005-2014, având scopul de a implica toate țările în dezvoltarea și revizuirea de strategii concrete ale educației pentru dezvoltarea durabilă.

Această lucrare se bazează pe documente de referință internaționale care se concentrează pe EDD și utilizează practica dezvoltării școlare precum și teorii și practici desprinse din activitatea rețelelor ENSI și SEED. Este inspirată din analiza rapoartelor de lucru ale cercetătorilor și/sau ale reprezentanților naționali ai celor 13 țări participante la dezvoltarea rețelei de Eco-școli (vezi lista anexată). Analiza rapoartelor țărilor participante se publică separat. Cei trei autori, țin să mulțumească pe această cale, raportorilor naționali pentru informațiile furnizate.

O variantă anterioară a prezentului material a fost trimisă pentru consultare prealabilă, unui număr însemnat de specialiști în domeniul dezvoltării de eco-școli, cunoscători ai EDD, experți educaționali (vezi lista acelorora, cărora le mulțumim pentru colaborare). Această versiune îmbunătățită s-a realizat pe baza observațiilor și propunerilor celor menționați. Deși nu s-a putut ține cont de toate sugestiile colegilor amintiți, ne exprimăm recunoștința profundă pentru colaborarea lor, prin care prezenta lucrare s-a îmbunătățit în mod considerabil. În același timp ne asumăm toată răspunderea pentru textul final.

Pentru a înlesni accesul la prezentul material, manuscrisul original din limba engleză a fost tradus într-un număr considerabil de alte limbi. Ținem să le mulțumim pe această cale, traducătorilor pentru munca depusă. Alături de traducători ne exprimăm recunoștința pentru munca de editare a colaboratorului secretariatului ENSI, Nicola Bedlington.

Incurajăm traducerea și în alte limbi, fără restricții de copyright, cu specificarea ca sursă, a prezentului material original.

Dezvoltarea criteriilor de calitate ca parte a activităților ENSI

Günther Pfaffenwimmer, președinte ENSI

În acord cu programul de lucru și orientarea politicii sale ENSI, din iunie 1995, este participant activ al eforturilor internaționale cu privire la dezvoltarea de eco-școli și în stabilirea criteriilor de calitate ale acestora.

ENSI împreună cu specialiștii din diverse țări au desfășurat și desfășoară o activitate de dezvoltare intensă în ambele domenii în toate țările membre și partenere.

În 2002, conturându-se propunerea pentru rețeaua EU COMENIUS III intitulată „Dezvoltarea Școlară prin Educație pentru Mediu” SEED, ENSI a decis să contribuie la această inițiativă și, în colaborare cu rețeaua SEED, a demarat un proiect de cercetare care a cuprins două etape.

În prima fază a cercetării scopul a fost determinarea acelor criterii implicite și explicite inspirate de valorile educației pentru mediu care pot fi utilizate ca repere pentru dirijarea, susținerea, evidențierea eco-școlilor care implementează principiile durabilității în planificarea programului școlii. În această fază, s-au identificat și descris studii de caz inovative ale domeniului. Informațiile rezultate și prelucrate din această fază a proiectului au fost publicate într-un volum: „A Comparative Study on Eco-School Development Process” (Morgensen & Mayer, 2005)

Acest studiu comparativ a stimulat faza a doua a cercetării, elaborarea listei prezente a Criteriilor de Calitate pentru școli ale EDD. Suntem siguri că rezultatul prezentului studiu va înlesni dezvoltarea pe scară internațională a criteriilor pedagogiei dezvoltării durabile (criteriile EDD).

Rețeaua SEED

Johannes Tschapka, coordinator al SEED

Rețeaua europeană COMENIUS III, intitulată „Dezvoltarea Școlii prin Educație pentru Mediu” (SEED), constituie o grupare a autorităților educaționale și instituțiilor care sprijină educația pentru mediu ca promotor al dezvoltării instituționale școlare. Educația pentru mediu constituie în 14 țări partenere SEED și alte șase țări membre, cultură inovativă de predare învățare promovând EDD. SEED invită școli, instituții de pregătire a personalului didactic, autorități educaționale de a colabora, de a realiza schimburi de experiență și de a acumula cunoștințe pe baza experienței câștigate în munca lor pentru dezvoltarea durabilă.

Scopuri

Prin modul de creare al rețelelor COMENIUS III, SEED poate încuraja colaborarea celor interesați, prin faptul că în prezent lucrează în proiecte inițiate, în derulare, terminate sau proiecte viitoare Comenius. Cei care se atașează rețelei beneficiază de aceste rezultate ale dezvoltării educației pentru mediu. SEED facilitează simultan și dialogul mai strâns, o mai bună înțelegere între factorii decizionali și practicienii diverselor sisteme educaționale. Grupul țintă în final fiind elevii care beneficiază de practicile inovative, de pedagogia modernă de predare și învățare.

Criterii de calitate

SEED oferă nu un răspuns definitiv, ci un set sistematic al criteriilor utile mișcării de eco-școli a țărilor partenere și a țărilor membre, constituind un stimulent pentru școlile care se implică în EDD oferind un sprijin în crearea viziunii proprii și în planificarea activităților. SEED consideră educația pentru mediu și EDD un proces de predare - învățare care își propune să faciliteze participarea democratică a elevilor, a studenților, ca cetățeni activi în schimbările sociale și cele ale mediului. Acest scop al cercetării este accentuat de analiza critică a proceselor ce au loc în decursul dezvoltării unei școli a EDD.

Prezenta lucrare Criterii de calitate ale ȘDD este disponibilă în

Engleză:

Quality Criteria for ESD-Schools – Guidelines to enhance the quality of Education for Sustainable Development

Catalană:

Criteris de qualitat per a Escoles Sostenibles – Orientacions per a la millora de la qualitat en l'Educació per al Desenvolupament Sostenible

Daneză:

Kvalitetskriterier for ESD –skoler – En guide til at fremme kvaliteten af uddannelse for bæredygtig udvikling

Franceză:

Critères de qualité pour les établissements scolaires éco-responsables (ESD) Guide pour l'amélioration de la qualité de l'éducation à l'environnement pour un développement durable

Germană:

Bildung für Nachhaltigen Entwicklung in Schulen – Leitfaden zur Entwicklung von Qualitätskriterien

Maghiară:

A Fenntartható Fejlődés iskoláinak minőségi kritériumai – Útmutató a fenntartható fejlődést szolgáló Pedagógia minőségének javítására.

Italiană:

Criteri di qualità per „Scuole per lo Sviluppo Sostenibile” – Linee guida per il miglioramento continuo della qualità nell'Educazione allo Sviluppo Sostenibile

Spaniolă:

Criterios de Calidad en la Educación para el desarrollo sostenible escolar – Orientaciones para favorecer la calidad de la Educación para el desarrollo sostenible

Română:

Criterii de calitate ale școlilor dezvoltării durabile - Ghid pentru îmbunătățirea calității educației în sprijinul dezvoltării durabile

Introducere

Scopul publicației

Lista următoare, departe de a fi completă, a criteriilor de calitate, constituie o încercare de a oferi punct de reper pentru școlile care doresc ca concentrarea atenției lor pe EDD să devină vehicul al dezvoltării lor școlare proprii. Ca prim pas pentru o dezvoltare școlară inspirată din pedagogia dezvoltării durabile, se stabilește pe de o parte ce obiective își propune școala iar pe de altă parte se stabilesc instrumente propuse pentru o evaluare implicită sau explicită a realizărilor dezvoltării.

După părerea noastră, criteriile de calitate constituie un instrument totalizator al filosofiei EDD, care trebuie construit și acceptat de toți actorii și partenerii școlii în ideea că acesta nu este „instrument de control al calității”, ci mai degrabă o posibilitate de îmbunătățire continuă a calității educației bazată pe participare și dezbateră. În acest sens, criteriile de calitate au rolul de a orienta, de a inspira doar, acestea nu trebuie confundate cu „indicatorii de performanță”. Lista criteriilor cuprinde valorile comune, traduse într-un limbaj al practicii școlare, nefiind prescriptive, limitative precum sunt indicatorii de performanță.

Scopul listei de criterii este facilitarea discuțiilor între cei implicați, toți partenerii dinafara și din interiorul școlii pentru clarificarea scopului principal, pentru producerea schimbărilor necesare, pentru elaborarea unor liste proprii ale criteriilor de calitate în ideea dezvoltării școlare conform pedagogiei dezvoltării durabile în funcție de situația fiecărei școli și în funcție de planul de dezvoltare propriu propus.

Baza criteriilor este concepția comună internațională inspirată din imaginea comună formată despre pedagogia dezvoltării durabile conform căreia rezultatele majore se referă mai mult la realizările procesului de predare învățare, la realizarea climatului favorabil și la organizarea școlii decât la acțiuni practice sau realizări concrete în școală sau comunitate.

Cu toate că există tendințe ca pedagogia dezvoltării durabile să constituie agent generator de schimbări pe termen scurt în vederea unei vieți mult mai durabile, propunem ca pe agenda pedagogiei dezvoltării durabile, problema centrală să devină construirea unor noi căi ale viziunii imaginii unui viitor comun prin experiența comună a apartenenței de planetă, prin participare la rezolvarea de probleme pe teme sociale.

Acesta este un material pentru stimularea dezvoltării școlii, pentru realizarea de schimbări cu implicarea de parteneri relevanți, prin care să se îmbunătățească capacitatea acestora în a oferi pregătirea necesară elevilor pentru a putea face față provocărilor viitoare ale unei lumi aflate în continuă schimbare.

Această lucrare se bazează pe analiza detaliată a rapoartelor privind evoluția eco-școlilor din Australia, Austria, Belgia - comunitatea Flamandă, Coreea, Danemarca, Finlanda, Grecia, Germania, Italia, Norvegia, Spania –Catalonia, Suedia, Ungaria (Mogensen și Mayer, 2005). Autorii documentului au combinat informațiile rapoartelor de țară cu experiența lor proprie din diverse țări, precum și experiențele și ideile prezentate în literatura de specialitate internațională.

Rapoartele de țară oglindesc diversele interpretări ale termenului de „eco-școală” acestea fiind în strânsă legătură cu educația pentru mediu realizată în mod specific în fiecare țară precum exprimă modul în care, educația pentru mediu respectiv educația pentru dezvoltarea durabilă pot contribui la ansamblul dezvoltării școlii. Scopul principal al studiului a constituit colectarea de informații despre modul în care criteriile explicite și implicite se aplică pentru dezvoltarea, evaluarea eco-școlilor, colectarea de scenarii ale educației pentru mediu și ale educației pentru dezvoltare durabilă în diverse țări din perspectiva celor care au realizat aceste rapoarte de țară.

Autorii urmăresc dezvoltarea în continuare a termenului de „școală a dezvoltării durabile” pentru acele școli care acceptă provocarea impusă de întreaga complexitate a pedagogiei dezvoltării durabile și își propun ca aceasta să o utilizeze la dezvoltarea generală a școlii. Considerăm reflectarea continuă, schimbul de informații, schimbul de experiență și de idei între elevi și profesori fiind elemente dătătoare de viață ale unei școli dinamice.

Școala implicată în EDD se implică în educația pentru viitor prin faptul că elevii și cadrele didactice sunt stimulați să gândească „având cultura complexității”, utilizează gândirea critică pentru a explora și a pune întrebări, formulează clar ce constituie valori, reflectând asupra valorii învățării luării de decizii și a participării, revizuiind toate materiile și pedagogia în lumina educației pentru dezvoltarea durabilă. Toate acestea pot deveni elemente centrale ale dezvoltării competențelor acționale la elevi. O asemenea școală nu este dominată de structurile ierarchice tradiționale, ci de rețele dinamice și de nevoile cooperării locale și globale.

În acest context, ideea școlii ca un „sistem complex” și ca o „organizație a învățării” stimulează noi căi de gândire, climatul școlii și relațiile interioare școlii primind semnificații deosebite. Asemenea școli, deși recunosc importanța „activităților pe teren” și valoarea pedagogică a obținerii unor schimbări fizice reale prin rezultate vizibile în școală și în comunitatea locală, totuși consideră schimbările și rezultatele respective nu scopuri în sine ci doar ca „instrumente ale învățării” pentru realizarea de schimbări mai profunde educaționale și culturale. Într-o școală care funcționează bine, competența școlii depășește suma competențelor indivizilor. Aceasta depinde de măsura în care școala poate să administreze experiențele, reflecțiile, inovațiile, colaborarea indivizilor. Experiența noastră ca indivizi se stochează în memorie în vederea utilizării ulterioare. Dar cum se stochează experiențele unei școli care funcționează ca o organizație? Pare rațional să interpretăm cultura școlii ca o expresie a „memoriei” colective, ceea ce înseamnă că noile experiențe, reflecții, inovații vor face parte din cultura școlii schimbându-se modul în care oamenii interacționează, modul în care discută și modul în care ei procedează. Este în puterea directorului școlii să înlesnească aceste procese, dar stabilirea scopului, procesul și organizarea trebuie să fie rezultatul unui acord comun. Teoria și practica școlii ca „organizație pentru învățare” va putea facilita dezvoltarea generală a școlii, și nu numai în domeniul educației pentru dezvoltarea durabilă.

Această abordare încurajează integrarea EDD în viața normală a școlii, implicarea în EDD considerând-o nu ca o încărcare suplimentară a cadrelor didactice și a directorului, ci ca o nouă posibilitate pentru îmbunătățirea practicii de învățare-predare și pentru introducerea unor inovații utile întregii școli.

Criteriile de calitate și modul de aplicare al acestora se prezintă în următoarele trei capitole fundamentale:

1. Criterii de calitate privind calitatea proceselor de predare și învățare

2. Criterii de calitate privind politica și organizarea școlară

3. Criterii de calitate privind relațiile externe ale școlii

Fiecare grup de criterii se divide pe subdomenii. În aceste subdomenii, fiecare exemplu descris este urmat de descrierea succintă a subdomeniului sub aspect teoretic, intitulat „Raționament”, apoi se prezintă un număr de criterii identificate până la data elaborării prezentului material. Atât criteriile cât și subdomeniile se întrepătrund parțial.

Această întrepătrundere nu trebuie interpretată ca o slăbiciune a formulărilor, ci ca un indicator al mecanismelor multiple ale instituțiilor complexe, asemănătoare cu cea a școlii. Se urmărește introducerea în domeniu, printr-un exemplu din practica școlară, prin care ne putem forma o imagine reală asupra a ceea ce înseamnă în realitate criteriile respective. Exemplele conștuite scurte studii de caz inspirate din practica școlară internațională. Deoarece cazurile au fost destinate a fi un scurt exemplu, se prezintă doar anumite aspecte ale studiului, în studiul de caz real pot fi găsite obstacolele și probleme reale cu care acesta s-a confruntat.

La formularea fondului teoretic, a raționamentului și a exemplelor introductive autorii au încercat stabilirea unui echilibru între perspectivele naționale și cele transnaționale. În acest proces ei s-au folosit de documentele internaționale ale educației pentru mediu și ale educației pentru dezvoltare durabilă. Tabelul următor permite o privire în ansamblu a criteriilor de calitate și a domeniilor și poate fi util școlilor la formularea criteriilor de calitate proprii. Criteriile de calitate date domeniilor nu trebuie să fie acceptate niciodată decât ca urmare a discuțiilor profunde între actorii principali ai școlii și după un prealabil acord comun al acestor factori. Din acest motiv lista rămâne deschisă și se așteaptă ca rezultat al acestor discuții faptul că anumite criterii pot să fie șterse, sau să sufere modificări, să fie introduse noi criterii. Găsiți tabelul deschis simbolizând că în locurile libere și în locul punctelor..... se așteaptă a fi introduse noi criterii.

Procesul va trebui să fie interactiv: pedagogia dezvoltării durabile înseamnă că întreaga școală să fie cuprinsă într-un proces cu caracter de cercetare – acțiune, în timp ce acceptăm că dezvoltarea școlară este nu numai un proces complex, dar este parțial și imprevizibil. Este nevoie de structuri care să realizeze atât evaluarea și regândirea periodică a criteriilor de calitate propuse, cât și a planurilor de acțiune propuse.

Cititorul poate remarca faptul că majoritatea criteriilor de calitate propuse sunt relevante nu numai din punct de vedere al pedagogiei dezvoltării durabile, dar și pentru stimularea posibilităților dezvoltării școlare și pentru posibilități de modernizare a procesului învățării-predării. După părerea noastră, combinarea criteriilor înșirate și utilizarea lor în realizarea unor versiuni adaptate local poate stimula introducerea educației pentru dezvoltare durabilă într-o școală și poate să transforme întradevăr acea școală într-o școală a dezvoltării durabile.

Dezvoltarea școlară de acest tip necesită participare activă și poate deveni terenul în care elevii și cadrele didactice își pot utiliza cunoștințele și competențele în implementarea dezvoltării durabile în societate.

Nu există căi dinainte determinate în vederea dezvoltării durabile.

Scopul nostru este realizarea procesului în sine de stabilire și parcurgere în comun a căilor de parcurs.

criteriile de calitate privind calitatea proceselor de predare și învățare

1. Domeniul abordării predării-învățării
2. Domeniul rezultatelor vizibile în școală și în comunitate
3. Domeniul perspectivelor de viitor
4. Domeniul culturii complexității
5. Domeniul gândirii critice și al limbajului posibilităților
6. Domeniul clarificării, formulării și dezvoltării valorilor
7. Domeniul perspectivei bazate pe acțiune
8. Domeniul participării
9. Domeniul disciplinelor

criteriile de calitate privind politica și organizarea școlară

10. Domeniul politicii școlare și planificării
11. Domeniul climatului școlii
12. Domeniul managementului școlii
13. Domeniul regândirii și evaluării la nivel de școală, a inițiativelor de EDD

criteriile de calitate privind relațiile externe ale școlii

14. Domeniul cooperării cu comunitatea
15. Domeniul clădirii de rețele și de parteneriate

1. Criterii de calitate în domeniul abordării predării-învățării

Exemplu

Elevii clasei a 8-a analizau obiceiurile sătenilor de utilizare a pesticidelor. Cu această ocazie, ei au vizitat un agricultor care cultiva ceapă verde pe un lot închiriat. Agricultorul a sosit în sat cu familia, cu câțiva ani în urmă, dintr-o regiune a țării unde, datorită defrișării pădurilor a scăzut considerabil cantitatea de precipitații, ceea ce a devenit sursa problemelor de existență a multor familii.

Elevii au primit răspunsuri la întrebările lor dinainte formulate, despre utilizarea pesticidelor și efectele acestora asupra agriculturii. A rezultat că agricultorul a avut destule probleme de sănătate datorită utilizării substanțelor, dar în același timp acestea au sporit producția de ceapă verde. Având un număr mare de straturi de ceapă a reușit să aibă, simultan, ceapă verde în diverse stadii ale dezvoltării. Lunar odată recoltează ceapa și o duce la piața din zona în care poate primi un preț mai bun. Din această sumă poate să-și întrețină familia, pe cei cu care locuiește în comun, să plătească taxa închirierii pământului și să trimită cea mai mare parte a sumei la membrii de familie rămași în zona de unde familia provine.

La părăsirea terenului elevii s-au oprit, trecând pe lângă un strat de ceapă, care nu părea a fi întru totul în ordine: cepele nu erau proaspete și verzi ca cele văzute mai înainte, având pete maronii pe verdeață din cauza atacului de molii. Spusele agriculturii i-au surprins pe elevi, aflând că ceapa respectivă este pentru consumul familiei și că ceapa nu este tratată cu chimicale. Elevii mai curioși au început să mai pună întrebări ca: de ce nu vinde această ceapă la piață? - la care răspunsul a fost, că nu ar putea lua pe ele același preț bun ca pentru celelalte plante tratate.

La întoarcere în clasă elevii nu au avut o părere bună despre agricultor, deoarece au gândit că pentru a obține un bun câștig acesta nu respectă reguli morale, stabilind standarde duble în scopuri financiare. Cadrul didactic a încercat să prezinte elevilor dilema țărânului ca un conflict personal deplasând atenția elevilor spre noțiunea „mecanismului pieței”. Elevii, fiind surprinși de cele constatate, au decis să mai aprofundeze tema. În urma unei avalanșe de idei (brainstorm) au decis să își consulte părinții pentru a cunoaște ce atitudine au aceștia despre problemă și să realizeze un experiment la mica piață locală.

Au cumpărat din ceapa verde având aspect plăcut și din ceapa produsă fără pesticide și s-au dus cu acestea la piață. Au pregătit reclame vizibile în care au explicat diferența dintre cele două mărfuri și au încercat să le vândă la prețuri identice.

Pe piață au urmărit și au notat reacția și părerea cumpărătorilor. Proiectul s-a finalizat cu o expoziție și un forum la care ei și-au făcut publice rezultatele anchetei realizate și și-au exprimat îngrijorarea, întrebând populația prezentă în ce direcție vor proceda în continuare în problema prezentată.

Raționament

Dezvoltarea durabilă nu este ceva bătut în cuie, ci constituie o căutare permanentă în scopul transformării vieții noastre de zi cu zi și a comunității, astfel încât să putem avea beneficii atât azi cât și în viitor, minimalizând în același timp efectele negative exercitate de om asupra mediului. Aceasta necesită cetățeni activi, creativi, cu spirit critic, care să poată preveni cu succes problemele și conflictele cooperării și care să fie în stare să combine cunoștințele teoretice cu inovațiile și ideile în practică. Ca o consecință, abordarea predării-învățării trebuie să situeze pe cel care învață în centru, oferind context pentru a-și dezvolta ideile proprii, valori, perspective pentru elevi. Cadrele didactice trebuie să considere elevii ca agenți activi în construirea cunoștințelor lor. Întucât temele care se pun în discuții în legătură cu dezvoltarea durabilă sunt deseori controversate și complicate, este important ca elevii să poată gestiona complexitatea lor și situațiile în care apar păreri opuse, dezacorduri între participanți. (a se vedea în cele ce urmează). Concentrarea pe EDD poate fi utilă în școală ca o bună oportunitate de învățare a subiectelor de studiu în contextul implicațiilor practice legate de viața zilnică a elevilor și a comunității. În același timp această abordare poate îmbunătăți prețuirea de sine a elevilor.

Criterii de calitate în domeniul abordării predării-învățării

- Cadrele didactice ascultă și apreciază interesele, experiențele, imaginația și așteptările elevilor având planificări flexibile, fiind receptivi, deschiși în fața unor schimbări.
- Cadrele didactice încurajează învățarea prin cooperare și învățarea prin experimente.
- Cadrele didactice iau în considerare valoarea activităților practice făcând legătura acestora cu dezvoltarea conceptelor și construirea de teorii de către elevi.
- Cadrele didactice facilitează participarea elevilor și oferă context adecvat pentru dezvoltarea de metode de învățare proprii, pentru idei, perspective.
- Cadrele didactice caută căi de evaluare, de găsim a realizărilor elevilor în acord cu criteriile menționate.
-

2. Criterii de calitate în domeniul rezultatelor vizibile în școală și în comunitatea locală

Exemplu

Cadrele didactice dintr-o școală situată într-o comună erau îngrijorate din cauza stării în care era pădurea, situată chiar în vecinătatea școlii. Localnicii nu întrăzneau în general să se plimbe în pădurea abandonată de câțiva ani. Elevii fiind fascinați de pădure ar fi dorit să o studieze și să petreacă timpul în pădure cu diverse ocazii.

Copiii au cerut ajutorul părinților și comunității locale, să o curețe împreună de mizerie, înlesnind astfel accesul în pădure. Cu ajutorul cadrelor didactice elevii și-au realizat un plan de acțiune și planificarea în timp a sarcinilor. Au lucrat trei zile și cu ajutorul comunității au reușit să facă ordine, să facă curățenie, dând o imagine mai plăcută pădurii. Au plantat plante sălbatice caracteristice locului mărindiversitatea speciilor, au așezat pietre ornamentale de-a lungul unei cărări creând și un efect artistic. Comunitatea a continuat să îi sprijine, prin prepararea solului în vederea plantării unor specii de arbori.

Azi pădurea este utilizată în scop educațional, fiind o extensie a spațiilor verzi ale școlii, dar în același timp funcționează și ca o „grădină botanică” disponibilă în tot cursul anului. Acum în pădure întregul an se desfășoară programe speciale școlare iar copiii împreună cu cadrele didactice îngrijesc permanent terenul. Localnicii își petrec timpul liber aici, practică jogging în pădurea-parc, aceasta este plină de oameni în timpul vacanțelor.

Raționament

EDD cere activități practice și luare de decizii. Nu ajunge ca școala să vorbească despre viitor, ea trebuie să și realizeze ceva pentru viitor. Cu toate acestea scopul principal al acțiunilor nu este rezultatul fizic/tehnic vizibil, ci procesul în care elevii învață și se implică.

Obiectivele educaționale și obiectivele dezvoltării durabile nu au prioritate identică în totdeauna. Importanța în educație nu are în totdeauna însăși tema ca atare sau rezultatul vizibil așteptat de la o anumită acțiune. Important este ca atunci când elevii caută să rezolve o problemă ideile și părerile lor să iasă în evidență, cadrele didactice să urmărească să se dezvolte gândirea complexă critică a elevilor atunci când aceștia realizează investigații, precum și să aibă loc clarificarea valorilor.

Apa, energia, deșeurile sau re-aranjarea curții școlii sunt „exemple” de teme la care participarea își spune cuvântul, probleme la care nu există soluții simple date și în care se poate manifesta incertitudinea.

Aceasta include existența unor diverse păreri, exercitarea democrației pentru a lua împreună decizii. Este important de asemenea rolul cadrului didactic care să clarifice relațiile de forță -sociale, instituționale, economice- să nu dea impresia falsă elevilor că ei numai singuri vor putea lua decizia finală.

Scopul principal este să se înțeleagă cum funcționează în realitate lucrurile pentru ca elevii să fie pregătiți să realizeze schimbări, atunci când ei vor ajunge în asemenea situații. Rezultatul poate fi mai mult sau mai puțin reușit fără a-i frustra pe elevi. Dar atunci când se realizează ceva și se implinește cel mai mic vis ca urmare a eforturilor comune ale clasei sau ale școlii, este extraordinar de important ca această schimbare să fie evaluată, astfel încât chiar cei care nu au luat parte la realizare să le recunoască și să contribuie la menținerea rezultatelor. În nenumărate situații menținerea schimbărilor este mai dificilă decât realizarea acestora. Aceasta poate fi un bun subiect de reflecție pentru elevi și pentru întreaga școală.

Criteria de calitate în domeniul rezultatelor vizibile în școală și în comunitatea locală

- Schimbările fizice/tehnice în școală și în comunitatea locală relevante în educația pentru dezvoltare durabilă sunt privite ca o posibilitate pentru predare-învățare și constituie bun exercițiu de participare și de luare de decizii democratice.
- Modificările realizate și rezultatele obținute în școală și în comunitate trebuie păstrate și menținute.
-

3. Criterii de calitate în domeniul perspectivelor de viitor

Exemplu

În clasa a 5-a elementară, pentru a discuta cu elevii săi în mod concret despre anumite aspecte ale dezvoltării din punct de vedere al relațiilor între generații, profesoara a cerut elevilor să-și imagineze câți nepoți vor avea fiecare. Apoi i-a rugat să-și modeleze unul din ei, având figuri de carton, înainte pregătite și hârtie colorată pentru a îmbrăca modelul creat. Întrebarea următoare cerea să și aleagă numele nepoatei/nepotului, apoi să imagineze și să noteze care-i este mâncarea preferată și ce hobby ar putea avea nepotul. Totul s-a realizat pentru ca elevii să se poată, imaginar, transpune în timpul viitor al vieții nepoților.

Pe peretele sălii de clasă profesoara a trasat o linie lungă a timpului, pe care a trasat anul actual, și câteva decade în urmă. A însemnat de asemenea câteva decade care vor urma. După o scurtă discuție despre la ce poate folosi o asemenea linie a timpului, clasa a discutat câți ani vor trece de acum până când nepoții vor avea vârsta anticipată. În final, fiecare model de nepot a fost fixat la reperul corespunzător vârstei pe linia de timp.

Din acest moment profesoara a putut să ceară cu ușurință elevilor să gândească la viitor în legătură cu probleme mai concrete. Referindu-se la nepoți, ei au putut discuta diversele aspecte ale unor oportunități sau amenințări generate de situații actuale și opțiuni posibile. Deseori, dorințele generației actuale pot fi împotriva intereselor nepoților, dacă nu se ține cont de aceste conflicte.

Raționament

La vârsta tinereții elevii nu au idei despre dezvoltarea societății, numai atunci când ei sunt inițiați în înțelegerea proceselor dezvoltării sociale. În anumite culturi, elevii sunt obișnuiți să-și concentreze atenția asupra dezvoltării proprii și asupra dezvoltării semenilor lor având o imagine destul de statică asupra societății și asupra mediului. Sunt culturi în care nivelul ridicat al nesiguranței și al lipsei stabilității, pentru elevi crează impresia că nu are sens să se gândească la viitor.

„Viitorul începe în fiecare secundă” și „viitorul este influențat de ceea ce noi și alții facem astăzi” – sunt puncte de plecare la studiul problemelor dezvoltării. Alt punct de plecare este să privim în urmă în timp și să cunoaștem cum s-au produs schimbările pe care le cunoaștem deja și condițiile în care noi am ajuns să trăim azi.

Privind înainte, „dezvoltarea” nu trebuie văzută ca o singură direcție dinainte determinată, ci sublinierea faptului că există posibilitatea unor opțiuni diverse în decizii, soluții alternative și căi de dezvoltare. Fără a înțelege diversele posibilități ale viitorului, nu se poate vorbi de democrație. Democrația se bazează pe ideea că împreună ne construim viitorul pe care-l dorim. Toate deciziile și modificările au influență asupra viitorului apropiat și asupra viitorului mai îndepărtat. Încercând să prevedem aceste consecințe, și curturându-ne mintal care sunt implicațiile cele mai dorite, vom înlesni implicarea activă a elevilor în proiectarea viitorului societății și a condițiilor lor de trai în viitor. Acceptarea imposibilității eliminării riscurilor și a incertitudinii trebuie înțelese împreună cu abilitatea de a învăța din istorie și din greșelile trecutului.

Criterii de calitate în domeniul perspectivelor de viitor

- Elevii lucrează cu viziuni, scenarii create de ei despre viitor, caută căi alternative ale dezvoltării, posibilități alternative ale schimbărilor, stabilind criterii pentru alegerea variantelor posibile ale viitorului.
- Studenții sunt implicați în compararea efectelor imediate și de lungă durată ale deciziilor și ale alternativelor.
- Elevii, pentru a înțelege din punct de vedere istoric o anumită problemă, caută relații între trecut, prezent și viitor.
- Elevii utilizează planificarea ca o cale pentru a reduce riscurile viitoare și pentru a putea accepta incertitudinea.
-

4. Criterii de calitate în domeniul „culturii complexității”

Exemplu

Provocarea complexității a devenit problema centrală pentru viața unei mici școli elementare. Abordarea complexității realității s-a încercat atât prin planificarea activităților școlare, cât și prin organizarea școlii. Fiind școală elementară, prima întrebare pusă de cadrele didactice a fost „Ce înseamnă complexitatea pentru noi? și „Ce înseamnă complexitatea pentru copiii din băncile școlii?” .

Cadrele didactice au decis să stabilească strategie comună pentru toate materiile și toate clasele pentru a explora legăturile și relațiile posibile. În consecință, pentru școală a devenit de o importanță deosebită astronomia și observarea cerului: observând mișcarea soarelui și a stelelor copiii învățau despre timp și spațiu întrebându-se care este locul lor pe planetă. Au învățat să aștepte, să facă legătura dintre așteptare și emoția descoperirii. Cadrele didactice au considerat, că nu le pot cere copiilor să îngrijească copaci, sau să fie atenți la calitatea apei dacă ei nu au timp destul pentru a se juca, a atinge, și a se bucura de contactul direct cu natura. Copiii au fost duși pe teren în diverse condiții atmosferice, s-au pregătit în mod special pentru fiecare excursie. S-au pregătit, nu numai pentru sarcinile de realizat, dar și pentru a se confrunța cu „imprevizibilul”, întrebându-se „ce voi face dacă....” După excursii ei au fost puși în situația de a reflecta, de a discuta despre ce au simțit, despre emoții, percepții, despre ceea ce i-a surprins și cum s-au descurcat în anumite situații neprevăzute.

Empatia față de natură s-a aprofundat prin mituri și legende cerându-se copiilor să inventeze „mituri” proprii. Pentru a începe prin grija față de lucruri mici, având dimensiune locală, fiind învățați apoi să se preocupe și de lucruri de dimensiuni mai mari și mai îndepărtate, elevii au fost implicați în îngrijirea grădinii școlii, evocând sentimentul atașamentului față de natură, descoperit în activități premergătoare.

Raționament

Complexitatea face parte dintre cuvintele cheie ale EDD, dar sensul adevărat al cuvântului pentru educație necesită încă a fi explorată. Ideea este nu numai că lumea este foarte complexă iar situațiile ce pot apărea în context cu mediul cer acțiuni complexe pentru a fi dirijate, dar și că ne este necesară o „gândire complexă” care contracarează reducționismul multor „raționamente tehnice înguste”.

Criza actuală a mediului a fost recunoscută ca o consecință a aplicării asupra complexității sociale și naturale de care dispunem, a unei gândiri orientate spre „rezolvarea de probleme simple” și „întelegerea lucrurilor prin dezmembrarea lor de întreg”.

Educația are rol principal în clădirea unei culturi a complexității. Practica școlară și cercetătorii au explorat trei direcții principale, aplicabile tuturor disciplinelor și activităților școlare în scopul creării educației orientate în direcția complexității.

- a) Atenția asupra relațiilor în spațiu și în timp, conectând toate ființele vii între ele, evenimentele naturii puse în legătură cu cele sociale și economice, comportamentul individualist cu comportamentul globalist, pentru formarea „viziunii sistemice” a realității, pentru formarea capacității de înțelegere a legăturilor între efecte globale și acțiuni locale.
- b) Importanța recunoașterii de a avea ocazie favorabilă, atât pentru diversitate cât și pentru îndeplinirea de obligații pentru viitor. Obligațiile diferă de legile științei sau ale tehnicii și oferă câmp liber dezvoltării „impredictibilului” și creativității. Însăși învățarea este exemplu pentru aceste procese semihaotice impredictibile în care, diversitatea indivizilor și contextul constrângerilor în care are loc, permit realizarea unor semnificații particulare și soluții individuale.
- c) Luarea în considerare a limitelor: a resurselor, a timpului necesar ciclurilor biologice, a potențialului minții umane... toate împreună cu recunoașterea impredictibilității sistemelor complexe naturale sau sociale și ale riscurilor asociate acțiunilor sau oricărei lipse de acțiune.

Cunoaștera în aceste direcții este nu numai rațională, dar și emoțională, pe bază de valori și include empatie, respectul pentru diversitate (biologică, socială, culturală...) și cunoașterea limitelor cunoștințelor înseși. Înțelepciunea și precauția în planificarea acțiunilor sunt consecințe ale acestui „complex” punct de vedere: precauția înseamnă a fi conștienți de limitele cunoștințelor noastre iar la evaluare pro sau contra a unor soluții alternative, dacă avem dubii asupra consecințelor deciziilor luate, să ne așteptăm la ce ar fi mai rău.

Criteria de calitate în domeniul „culturii complexității”

- Elevii, înainte de a găsi soluții, se ocupă de construirea înțelegerii proprii a problemei prin căutarea de interese diverse și puncte de vedere diferite.
- La toate materiile, predarea se bazează pe căutarea de relaționări, de influențe și interacțiuni multiple.
- Elevii au posibilitatea confruntării cu diversitatea biologică, socială, culturală și să-o privească ca o „posibilitate” pentru lărgirea opțiunilor pentru schimbare.
- Elevii sunt încurajați să-și asculte sentimentele, găsind în aceste sentimente o cale de înțelegere mai profundă a problemelor și situațiilor.
- Elevii și profesorii acceptă incertitudinea ca făcând parte din viața zilnică, ei sunt pregătiți să se „aștepte la evenimente neprevăzute și să știe să se descurce”, fiind conștienți de importanța principiului precauției.
-

5. Criterii de calitate în domeniul gândirii critice și al limbajului posibilităților

Exemplu

Elevii clasei a șaptea lucrau la un proiect care era în legătură cu probleme și întrebări despre utilizarea pesticidelor. Pentru a-i aduce în miezul acestei probleme complexe, ideea cadrelor didactice a fost că elevii va trebui să cunoască conflictele de interese ce pot fi scoase la iveală de această temă. O parte a clasei a fost solicitată să adopte o poziție prin care să sprijine utilizarea pesticidelor, să caute să analizeze argumente în sprijinul utilizării pesticidelor, iar cealaltă parte a clasei să reprezinte partea opusă, căutând argumente și luare de poziții împotriva utilizării acestor substanțe.

Elevii au fost rugați să caute informații relevante prin care să-și fundamenteze poziția specifică: din lecturi (cărți, ziare, internet etc.) și de la „informatorii” intervieuați din cadrul comunității. În final, elevii au fost solicitați să-și susțină poziția, fiecare punct de vedere fiind prezentat în fața clasei în cadrul unei discuții panel.

Pentru a spori autenticitatea activității școlare, „informatorii” comunității (agricultorul tradițional, agricultorul care lucrează organic, directorul unui magazin alimentar, reprezentantul unei cooperative de consum, președintele unei organizații de prietenii naturii) au fost și ei invitați la discuția panel. În urma acestei secvențe de instruire, elevilor li s-a cerut să discute în grupuri mici și să adopte o anumită poziție în discuții.

În acest proces ei nu numai că au fost rugați să adopte o anumită atitudine în legătură cu utilizarea pesticidelor și să-și argumenteze opinia, dar să și identifice alternativele, acțiunile posibile, acestea fiind identificabile de către elevi pe baza argumentelor din etapele precedente ale procesului învățării.

Raționament

Elevii sunt expuși zilnic unei cantități imense de informații – informații complexe, pline de incertitudini, deseori având elemente contradictorii și rareori neutre din punct de vedere al valorilor sau din punct de vedere politic. Aceasta înseamnă că cunoștințele nu constituie fenomen obiectiv și nu au aspect identic din orice perspectivă sau cu trecerea timpului.

Elevii pot deveni cetățeni activi și responsabili, dacă sunt capabili să-și formeze independent opinii, să nu accepte fără rezerve orice informații sau argumentări ci să gândească profund, să analizeze cu atenție ipotezele pe care se bazează anumite afirmații, opinii, puncte de vedere.

Pe de altă parte, combinând gândirea critică cu limbajul posibilităților se accentuează că spiritul critic nu înseamnă să fii negativist și sceptic într-un mod determinist pentru orice. Cel care gândește critic nu este „omul negațiilor”, ci este doar o ființă umană care caută soluții, orientări pozitive prin reflecție și analiză critică simultană, având viziuni empatice și optimiste ale posibilităților. Limbajul posibilităților subliniază că cel care gândește critic nu limite și restricții caută, ci în mod creativ și cu mintea deschisă, cercetează căi, soluții și se inspiră din reușitele altora - din alte culturi, din alte timpuri și din alte situații. Gândirea critică, prin faptul că se concentrează nu numai pe ce ar putea fi „rău” ci și pe ceea ce poate fi „bun”, cuplat cu limbajul posibilităților, atribuie indivizilor capacități personale și colective cu putere de transformare și o nouă viziune a viitorului mult necesară atunci când scopul acestora este dezvoltarea durabilă.

Criterii de calitate în domeniul gândirii critice și al limbajului posibilităților

- Elevii au de a face cu raporturi de forță și conflicte de interese ce pot apărea în situații locale, între state, între generația actuală și generații viitoare.
- Elevii sunt încurajați să privească lucrurile din diverse perspective, să și dezvolte empatia identificându-se cu alții, înțelegând astfel mai profund problemele altora.
- Elevii sunt încurajați să aducă argumente pentru diverse puncte de vedere
- Elevii sunt încurajați să caute exemple de ceea ce este sau a devenit util în situații diverse pentru a putea imagina noi posibilități și acțiuni alternative.
-

6. Criterii de calitate în domeniul clarificării, formulării și dezvoltării valorilor

Exemplu

Cadrelor didactice puternic implicate în protecția mediului le este mai dificil să lucreze în domeniul de valori pentru elevi. Fiind conștienți de acest lucru, un grup de cadre didactice s-a implicat într-o cercetare acțiune comună, concentrându-se asupra clarificării și formulării de valori. Ei au afirmat că s-au confruntat cu „a avea încredere în ceea ce faci și simultan să acorzi teren altor convingeri”. Printre părinții elevilor fiind mulți vânători, un elev a pus întrebarea dacă declarația acestor părinți de a „iubi natura” nu este oare în contradicție cu acțiunile lor ca vânători?

Cadrelor didactice, la început, s-au ferit de la exprimarea părerilor lor proprii, dar au organizat multiple contacte între asociația vânătorilor, autoritatea de protecția pădurii și asociația locală înființată împotriva vânătorului. Un bătrân vânător a fost întrebat ce-l pasionează ca vânător și s-au evocat împreună tradițiile de vânătoare ale regiunii.

Procesul a permis, alături de probleme globale, abordarea biodiversității și a importanței acesteia pentru viitor. S-a făcut distincție între a vâna specii periclitate sau a vâna specii care sunt în număr excesiv raportat la habitatul actual oferit acestora de oameni.

S-au luat în considerare și s-a discutat despre legi regionale, naționale și internaționale. Discuțiile au fost conduse de cadre didactice ca facilitatori, elevii fiind ajutați în a-și formula propriile poziții și întrebări. Cadrele didactice și-au exprimat părerile fără a lua poziție în unanimitate în problema vânătorului.

La sfârșitul anului elevii au prezentat rezultate și au formulat întrebări care au dovedit o profundă înțelegere nu numai a problemei dilemei „vânătorului”, dar și înțelegerea fenomenului de schimbare continuă în timp și în spațiu a relației dintre om și ființe vii în lume.

Raționament

Valorile constituie o parte esențială a culturii complexității și a formării gândirii critice. EDD în mod explicit se clădește pe valori și pe rațiune. Mesajul important al educației pentru dezvoltarea durabilă este că dacă acceptăm diversitatea ființei umane, atunci aceasta va trebui să o punem în aplicație și la acceptarea existenței altor valori.

Valorile nu se transmit pur și simplu și nici nu se schimbă cu ușurință. Cercetările arată că schimbările pe termen scurt în comportament nu sunt în acord cu creșterea valorilor orientate pe termen lung. Atunci când se negociază valori și se construiesc noi valori un prim pas este cunoașterea valorilor ce orientează viața zilnică a oamenilor.

În societate deseori valorile „declarate” diferă de ceea ce rezultă din acțiuni concrete, deoarece acestea sunt influențate de interesele oamenilor implicați. În multe cazuri, opiniile sau deciziile bazate pe valori sunt prezentate ca fapte sau concluzii necesare.

Este dificil rolul cadrului didactic în procesul de clarificare și formulare a valorilor deoarece, pe deoparte, trebuie să-și formuleze și să-și prezinte propriile valori, pe de altă parte trebuie să respecte valorile proprii ale elevilor săi.

Criterii de calitate în domeniul clarificării, formulării și dezvoltării valorilor

- Elevii diferențiază cunoștințele efective și părerile bazate pe valori și analizează valorile și interesele pe care acestea se bazează.
- Cadrele didactice fac eforturi pentru ca elevii lor să-și clarifice și formuleze prin discuții, propriile valori, întărind astfel capacitatea lor de reflectare, capacitatea de respect reciproc și de înțelegere a altor valori.
- Cadrele didactice acceptă provocarea de a nu obliga elevii să accepte valori, păreri impuse de ei, permițând elevilor formularea și susținerea unor puncte de vedere proprii.
-

7. Criterii de calitate în domeniul perspectivei bazate pe acțiune

Exemplu

O clasă cu elevii de vârstă în jur de 10 ani, s-a preocupat de următoarea problemă: „există variante acceptabile ale împachetării produselor? „. Proiectul a fost inițiat deoarece o parte din elevii clasei au observat că reciclarea ambalajelor nu este o măsură frecvent utilizată. Mai concret, o parte din copii erau îngrijorați, constatând că nu se reciclează containerele vândute cu lichid de spălat parbrize la benzinării.

Învățătorul, înainte de a apărea această problemă specifică, a intenționat să abordeze problema generală a ambalajelor pentru a-i pune în temă. Elevii investigaseră deja în diverse prăvălii locale cantitatea și natura ambalajelor, au urmărit ambalajele de plastic ca „de la leagăn până la mormânt”, vizitaseră firme de reciclare ale ambalajelor din plastic. Pentru a arăta conflictele de interese la utilizarea ambalajelor, au realizat un joc de roluri și au formulat un chestionar pentru a descoperi tipuri de atitudini în legătură cu ambalarea produselor.

Pe baza cunoștințelor dobândite și a problemelor care au rezultat din cercetare, elevii au scris Oficiului Ambalajelor punând întrebări despre etichetarea ambalajelor, au scris la Consiliul local formulând întrebări despre sortarea deșeurilor, și au scris unor producători întrebându-i ce ambalaje utilizează pentru ambalarea anumitor produse. După ce au formulat anumite argumente, puncte de vedere și material factic, ei au trecut la o problemă specifică au decis împreună cu învățătorul lor să scrie firmei respective de valorificare a combustibililor. Au prezentat rezultatele cercetărilor lor, sugerând să fie reciclate containerele respective de plastic. În răspuns, firma a socotit că e o idee bună reciclarea și au comunicat că s-au gândit serios ca pe baza cercetării clasei să ia măsuri pentru realizarea unui sistem de reciclare a containerelor problemă.

Raționament

Perspectiva acțiunii înseamnă că elevii împreună cu învățătorul clasei decid să acționeze pentru rezolvarea sau contracararea unei probleme de dezvoltare durabilă și că aceasta este urmată de o analiză a procesului acțiunii. Astfel o acțiune este orientată să producă o schimbare: schimbare în stilul personal de viață al elevilor și/sau schimbare a condițiilor de viață locale și globale. Acțiunea are sens întrucât se învață considerabil prin implicare în activități autentice de rezolvare de probleme.

Prin urmărirea dovezilor, căutarea de informații relevante, verificarea validității surselor de informații, analizarea de prezumții, detectarea de lipsuri, explorarea alterantivelor și prezentarea unor proprii puncte de vedere și posibilități ale acțiunii, elevii vor înțelege mai bine mecanismele, fenomenele și limitele cu care se confruntă rezolvarea unei probleme de mediu.

Dar alături de această cunoaștere mai „rațională” apare metacogniția realizată prin participare individuală la rezolvarea unei probleme reale. În acest proces ei deseori întâlnesc adulți amabili, care îi ascultă, luându-i în serios. În asemenea condiții se poate dezvolta încrederea în acțiuni individuale și colective, de asemenea ei vor înțelege mai bine cum să se implice în asemenea acțiuni.

Criteria de calitate în domeniul perspectivei bazate pe acțiune

- În timp ce elevii lucrează la diverse teme, acțiunile sunt privite de cadrul didactic, mai mult sub aspectul valorii lor educaționale nu drept calea rezolvării reale a problemei.
- Elevii participă la decizii în acțiuni pentru a influența o problemă și ei învață analizând experiența câștigată.
- Centrul atenției procesului de predare constituie strategiile autentice ale acțiunilor, posibilitățile de a acționa și experiența acțiunilor reale.
- Implicarea elevilor în acțiuni are loc însoțită de analizarea efectelor locale și globale, de compararea riscurilor și posibilităților oferite de decizii alternative.
-

8. Criterii de calitate în domeniul participării

Exemplu

O profesoară, cu clasa a opta, a lucrat mai mulți ani în problema participării elevilor, deoarece a considerat că noțiunea participării este partea centrală și o condiție obligatorie pentru dezvoltarea durabilă. Elevii din primii ani de studiu, treptat au fost obișnuiți și au dobândit tot mai mult deprinderea de a participa și de a avea responsabilități comune.

De la început profesoara a încercat să creeze în clasă, intenționat, o atmosferă în care elevii au participat de exemplu la luarea deciziilor legate de alegerea metodelor de lucru, în timp ce alegerea temelor/problemelor a rămas la latitudinea profesoarei. Treptat, ea acorda tot mai mare răspundere, mai multe posibilități elevilor, ei ajungând să participe în luarea majorității deciziilor privind predarea-învățarea incluzând alegerea temelor de proiect, a metodelor de lucru, alegerea acțiunilor și chiar și evaluarea.

Aspect important al inițiativelor dascălului pentru încurajarea participării elevilor a constituit modul de stabilire a regulilor. Regulile s-au stabilit prin dialog și negociere. Relațiile de putere erau relativ transparente și clare astfel ca elevii să știe când ei pot avea influență și când nu.

Raționament

Noțiunea participării este în strânsă legătură cu idealul democrației. Participare înseamnă a lua parte, a împărți responsabilități și de a fi implicat în acțiuni comune – toate acestea pregătesc elevii în a se putea implica în structurile vieții sociale. Participarea însă nu este ceva simplu cu care omul se naște împreună – aceasta depinde de deprinderile și competențele în domeniu alături de alte condiții ca: cultura școlară, atmosfera creată pentru învățare, temele specifice de studiat, competențele cadrelor didactice. Din aceste considerente, pentru cadrul didactic constituie o provocare esențială să ofere câmp larg pentru ca elevii săi să-și îmbunătățească abilitatea lor participativă. A putea asculta pe alții, a putea exprima puncte de vedere, a –și asuma răspundere și a exercita influență sunt lucruri care, toate, trebuie învățate.

Privind din punct de vedere al învățării, participarea are rol important deoarece așează elevii în centrul procesului de învățare, făcându-i proprietari ai procesului, oferă motivația discuțiilor pentru găsirea de soluții și motivația de a acționa în context social. Mai mult, participarea lor are importanță centrală și deoarece procesul de predare învățare are de a face și are influență asupra vieții lor, asupra viitorului elevilor.

Dar participarea nu înseamnă că totul în legătură cu proiectul trebuie să decidă elevii. Este important să se acorde posibilitatea elevului de a alege o participare la nivelul cel mai înalt al capacităților sale în procesul învățării, dar împreună cu cadrul didactic ca persoană responsabilă pentru calitatea învățării în timpul alocat.

Criterii de calitate în domeniul participării

- În timp ce elevii lucrează la diverse teme, acțiunile sunt privite de cadrul didactic, mai mult sub aspectul valorii lor educaționale nu drept calea rezolvării reale a problemei.
- Cadrele didactice se concentrează asupra acelor capacități ale elevilor care sunt necesare pentru participare și cooperare reală, ca de exemplu aceea de a putea asculta pe alții, exprimarea de opinii proprii, implicarea în răspunderi, exprimarea solidarității.
- Cadrele didactice asigură posibilitatea ca elevii să participe în procese de luare de decizii corespunzătoare vârstei și capacității lor.
- Elevii câștigă experiența proceselor participative democratice.
-

9. Criterii de calitate în domeniul disciplinelor

Exemplu

Elevi de 14 ani lucrau la un proiect cu privire la conflictele de interese apărute în legătură cu utilizarea râului din apropierea școlii. Au analizat modul de utilizare a râului de către crescătorii de pește și pescari, formulând întrebări ca de exemplu: Cum funcționează crescătoria de pește? Ce efect are aceasta asupra calității apei? Care sunt cele mai valoroase specii de pești? Are pescarul dreptul legal de a pescui oriunde? La început elevii au colectat probe de apă, împreună cu flora și fauna caracteristică zonei și au realizat două acvarii. Apa a devenit tulbure în acvariul în care au hrănit excesiv viețuitoarele, iar numărul acestora a scăzut în timp. Această observație a ajutat elevii să înțeleagă influența crescătoriei de pești asupra calității apei râului.

Pentru a înțelege cum funcționează crescătoria de pește, pe bază de calcul matematic elevii au confecționat la scară, din carton, modelul crescătoriei. Ei au discutat și probleme tehnice ale hrănirii peștilor și problema oxigenării apei.

Pentru a avea perspectiva socială a temei, elevii au studiat legile cu privire la funcționarea crescătoriilor de pește, precum și cele legate de pescuit.

Apoi, pentru a identifica și a analiza argumentele și părerile principalilor protagoniști ai proiectului, pe baza cunoștințelor lor din ora precedentă, elevii au intervievat crescătorul de pește și un pescar. Interviuurile au fost introduse în calculator, verificate de colegi și astfel au realizat un raport.

Scopul dascălilor a constituit utilizarea de către elevi a unor concepte ale biologiei, chimiei, geografiei, matematicii și științelor sociale ca substanțe nutritive, metabolism, descompunere, măsură, oxidare, permis, interese, conflicte, limite, valori etc. După părerea elevilor întradevăr pe această cale ei și-au îmbogățit cunoștințele și au înțeles mai profund argumente, concepții cu privire la problemă și conflictele de interese.

Raționament

Temele disciplinelor oferă posibilități multiple educației pentru dezvoltare durabilă. Rareori problemele dezvoltării durabile pot fi abordate păstrând numai cadrul unei singure discipline. Criteriul implicării unei discipline este ca împreună cu alte materii, teme să poată contribui la formularea răspunsurilor pentru probleme.

Științele naturii sau cele sociale de exemplu, nu întră în discuție numai pentru a fi incluse pur și simplu, ci deoarece modele și noțiuni ale acestor discipline sunt utile pentru a înlesni înțelegerea complexității unor probleme date.

Problema se poate asemăna cu un teren iar disciplinele pot fi comparate cu diverse tipuri de hărți (politice, climatice, geologice etc) utile pentru cunoaștere și pentru planificarea de acțiuni. Avem nevoie de o anumită hartă în funcție de ceea ce vrem să schimbăm. Nu este necesar ca toate hărțile să fie utilizate, ci să ne putem folosi de hărți și să înțelegem procesul simplificării complexității fără a confunda harta cu terenul însuși. Problemele și temele dezvoltării durabile implică o abordare care necesită depășirea limitelor disciplinelor individuale. Accentul se pune pe întărirea legăturilor dintre perspectiva diverselor discipline și eliminarea fragmentării.

EDD în disciplinele tradiționale trebuie să asigure învățarea prin oferirea de exemple și perspective de reactivare și inovare a procesului predare – învățare. Această perspectivă constituie o provocare pentru școli în a explora în ce măsură poate fi EDD instrument al îmbunătățirii învățării în cadrul disciplinelor „tradiționale” și al întăririi înțelegerii sensului celor învățate în situațiile de învățare. Abordarea orientată către probleme, autenticitatea și interdisciplinaritatea în problemele de dezvoltare durabilă pot lărgi disciplinele curriculare deseori izolate academic și orientate excesiv teoretic.

Criterii de calitate în domeniul disciplinelor

- Cadrele didactice, aplicând pedagogia DD, se concentrează pe probleme și teme – temele trebuie să fie funcționale și relevante pentru înțelegerea complexității situațiilor de către elevi.
- Teoriile și conceptele disciplinelor academice sunt utilizate pentru raționalizarea cunoștințelor deseori naive, empirice obținute pe calea experienței proprii.
- Cadrele didactice caută idei și perspective în EDD pentru reactivarea și reînnoirea procesului predării-învățării în disciplinele tradiționale.
-

10. Criterii de calitate în domeniul politicii școlare și planificării

Exemplu

Directorul școlii anunță consiliu profesoral, inspirat de decada educației pentru dezvoltare durabilă (DEDD). Sunt invitați reprezentanți ai părinților și persoane cheie ale comunității locale. Înainte de ședință se transmite participanților în scris și ce s-a găsit pe internet despre DEDD. În invitația transmisă directorul sugerează ideea că, deși pare interesantă, el nu este sigur dacă ar fi o bună idee ca școala să fie implicată în mod specific în EDD.

În consiliu toți participanții sunt invitați să se exprime ori pro, ori contra ideii de concentrare a eforturilor școlii asupra EDD. Nu se ia decizie finală, dar se stabilesc grupuri de lucru pentru investigarea aspectelor mai detaliate, pentru a fi prezentate la o viitoare ședință în care se va lua decizia finală. Printre punctele de studiu apare revizuirea acelor aspecte ale programelor și proiectelor desfășurate anterior, care ar putea fi valorificate în acest nou context. Alte aspecte studiate se referă la posibile influențe ale eforturilor pentru EDD asupra progresului elevilor în domeniile disciplinelor fundamentale și efectul, în final, asupra performanțelor elevilor la examenele finale. Părinții și reprezentanții comunității au fost încurajați să-și exprime punctele de vedere și interesele.

La următoarea ședință grupurile de lucru raportează și se discută concluziile grupurilor. În final se obține un acord de a iniția EDD în școală, dar toate grupurile de lucru își exprimă nedumerirea despre calea de urmat. Mulți subliniază că pașii următori va trebui să fie considerați mai mult o cercetare și aprofundare, decât progres și succes imediat. De comun acord se stabilește necesitatea de a se elabora criterii de calitate pentru școlile care abordează EDD și să se utilizeze lista actuală ca punct de pornire. Pentru implicarea tuturor angajaților, la întrunire se mai stabilesc un număr de pași mai mici de urmat în continuare.

Raționament

Atât funcția externă cât și cea internă a politicii școlare poate fi sprijinită de concentrarea eforturilor pe educația pentru dezvoltarea durabilă. Extern, concentrarea pe EDD poate servi școlii prin imaginea clară orientată către viitor pe care și-o formează. Privind funcția internă, concentrarea comună asupra căilor prin care EDD poate deveni motivul călăuzitor al reflecțiilor, inovațiilor, contribuie ca școala să devină o dinamică „organizație a învățării”. Natura EDD cere o atmosferă a schimburilor de idei, a reflecțiilor cu privire la viitorul dorit și imaginat.

Astfel, în caz că conducerea școlii își dă seama de potențialul oferit, aceasta permite eliberarea de rutina sarcinilor zilnice ale lucrătorilor școlii, oferind posibilitatea de manifestare pentru toți cei implicați. În aceste școli, directorul va avea rolul principal de a da cale liberă resurselor și energiilor oamenilor din școală. În procesul planificării este obligatoriu un acord comun asupra direcțiilor de urmat și se pot produce schimbări mult mai durabile dacă se efectuează mici pași în direcție bună, decât dacă au loc schimbări prea multe într-un timp prea scurt.

Într-o școală care funcționează bine, competența școlii depășește suma competențelor individuale. Cum s-a menționat în introducere, pare rațional de a interpreta cultura școlii ca expresia „memoriei” colective, adică noile experiențe, regândirea fenomenelor, reflecțiile, inovațiile etc, se încorporează în cultura școlii, schimbând modul în care oamenii interacționează, discută și înfăptuiesc realizări. Directorul școlii este împuternicit cu înlesnirea acestui proces, dar stabilirea scopului, a proceselor și organizarea trebuie să fie elaborate ca o viziune comună prin implicarea tuturor celor interesați de școală.

Criterii de calitate în domeniul politicii școlare și planificării

- Școala include EDD în misiunea școlii și în planul de acțiuni anual.
- Conducerea școlii încurajează cadrele didactice în a avea perspectiva viitorului în planificarea de durată lungă a educației pentru dezvoltarea durabilă.
- Școala alocă timp corespunzător activităților elevilor pentru dezvoltarea durabilă și de asemenea activităților de regândire, reflecție și clarificarea temelor EDD pentru cadre didactice.
- Școala elaborează căile pentru a asigura necesitățile de perfecționare a cadrelor didactice în domeniul pedagogiei dezvoltării durabile.
-

11. Criteriul calității în domeniul climatului școlii

Exemplu

O școală dintr-un orașel oferă diverse posibilități de învățare pentru elevi, munca prin proiecte cu teme pentru viitorul durabil fiind în centrul activității de învățare la orice nivel de clase și în cadrul fiecărei clase. Cadrele didactice au convingerea că, „ne simțim bine la școală” și „suntem pregătiți pentru viitor” se potrivesc împreună și că elevilor le prieste această atmosferă constructivă, non competitivă și generatoare de păreri proprii.

Conducerea școlii încearcă o atribuire judicioasă a rolurilor și sarcinilor: anumiți profesori au sarcina de a dirija proiectele elevilor în cadrul clasei, alții se ocupă de proiectele comune unor clase, alții cu proiectele vizând schimburi de elevi cu alte școli, sau implicarea copiilor cu handicap în activitățile claselor, relațiile cu municipalitatea sau cu autorități școlare.

Părinții și comunitatea fiind informați sistematic, aceștia sunt foarte mândri de activitățile școlare: în sprijinul școlii au înființat o asociație părinți-cetățeni, acțiunile asociației fiind organizate împreună cu cele ale școlii pentru ca părinții și cetățenii interesați să discute probleme identice cu cele care urmează să fie abordate de elevi în decursul anului școlar.

Fiecare nou an constituie o nouă provocare. În prima lună, școala se consacră planificării proiectelor noului an și clădirii de relații de încredere în cadrul comunității școlare.

Atenție deosebită se acordă noilor veniți – cadre didactice, elevi, părinți, angajați - prin activități organizate în grupe cu participanți având diverse vârste și prin activități specifice pentru părinții interesați.

Fiecare parte interesată are reprezentant în consiliul de conducere al școlii, dar intenția școlii este de a realiza dezbateri largi în problemele principale și în legătură cu principalele decizii care se vor lua chiar înainte ca acestea să ajungă în faza decizională, respectiv în fața consiliului.

Raționament

Conceptul de climat al școlii este dificil de definit, dar este trăit de fiecare cadru didactic și elev. Climatul în școală este creat de multitudinea relațiilor dintre elevi, cadre didactice, angajați ai școlii și personal de conducere, părinți și comunitatea externă școlii și acesta are influență puternică asupra respectivelor relații. Climatul în școală, deci, este trăit în mod diferit de fiecare grup (cadre didactice, elevi etc.) din școală.

Chiar în cadrul unui grup climatul poate fi sesizat diferențiat. Simțul puternic al apartenenței, mândria de a face parte din acea școală, în același timp senzația că dubiile și critica nu numai că sunt acceptate dar sunt bine văzute, pot deveni elemente de bază ale unui climat pozitiv al școlii pentru mulți.

EDD poate avea influență pozitivă asupra climatului școlii și participarea, gândirea critică, clarificarea de valori, acțiunile autentice și acceptarea complexității pot fi mai bine însușite acolo unde acestea constituie caracteristici obișnuite ale muncii în școală.

Pentru pedagogia dezvoltării durabile, este important de asemenea ca toți membrii comunității școlii să fie conștienți de misiunea și contribuția lor: personalul administrativ și angajații din chioșcul școlii sunt la fel de importanți ca și cadrele didactice sau părinții, atunci când este vorba de exercițiul zilnic al respectului, al grijii pentru resursele școlii, al încrederii în regulile democrației și al unui mediu social și de învățare agreabil.

Criteriul calității în domeniul climatului școlii

- Climatul școlii este de așa natură, încât oricine simte că poate veni, fără teamă, cu idei inovative și propuneri. Conducerea școlii are rol deosebit în facilitarea acestui climat.
- Școala este privită ca o instituție unde la diverse niveluri ale procesului decizional sunt toți implicați în exersarea democrației și participării.
- Întreaga comunitate a școlii, mai ales părinții, sunt implicați în dezvoltarea școlară, fiind informați despre relevanța educației pentru dezvoltarea durabilă asupra procesului general al învățării.
-

12. Criterii de calitate în domeniul managementului școlii

Exemplu

Am vizitat o școală mai mare din provincie. Fiind primiți de directorul școlii, am fost conduși prin curtea școlii, întradevăr o curte îngrijită, frumoasă. Plin de copaci, arbuști înfloriți, flori pe spațiile cu iarbă. Pe alocuri sunt zone în special amenajate pentru ca elevii să poată desfășura diverse activități sau numai să se odihnească. Majoritatea copacilor au o tăbliță de lemn cu denumirea lor populară și cea științifică. Există și o grădină cu plante (mirodenii) utilizate în diverse mâncăruri și plante medicinale.

Stând și povestind cum s-au realizat toate acestea din banii primiți special pentru un proiect de dezvoltare școlară, începe pauza de prânz. Trece o clasă având asupra elevilor pachetele de prânz. Întâmplător o fetiță scapă cutia și orezul se varsă pe jos. Ea aleargă imediat și se întoarce cu o mătură și fărâș și curăță zona. Înainte ca clasa să ajungă în sala de mese ea se alătură clasei și își ocupă locul printre colegi. La observațiile noastre despre cele văzute, directorul spune: „Da, au învățat ce este de făcut în asemenea cazuri”.

Întrebând în ce măsură elevii au fost implicați în înfrumusețarea aspectului școlii, directorul a răspuns că elevii au contribuit la plantarea pomilor. A rezultat că elevii au fost utilizați numai ca ajutor, unelte la managementul spațiilor verzi. Dar directorul a adăugat rapid că există posibilitatea de a implica elevii și mai mult. „Dați-mi un an!” a remarcat în final acest director „eficient”.

Raționament

La prima vedere, criteriile calității în domeniul managementului școlii se pot referi la o curte curată și îngrijită, la clădirea școlii bine întreținută, la mecanisme pentru reducerea consumului de apă și a energiei și la o adecvată tratare a deșeurilor. Privind mai departe, vom vedea că totul este relativ. Depinde de măsura în care aceste aspecte „plăcute”, ajută elevii să fie pregătiți pentru a lua în considerare în viitor, în viața lor, aspecte ale dezvoltării durabile. Din această perspectivă, implicarea elevilor în activitățile de management ale școlii, înainte de toate, trebuie privită și evaluată pe baza valorilor educaționale și ale învățării și nu în primul rând, pe baza economisirii de energie sau scăderii cantității de deșeuri în școală. Acest domeniu al criteriilor calității trebuie, privit din acest motiv, în strânsă legătură cu alte multe domenii cu impact asupra proceselor învățării și predării.

În școala tipică procesul de învățare/predare se realizează independent de managementul școlii. Deciziile cu privire la management se iau fără implicarea elevilor. Acest lucru are loc chiar dacă multe aspecte ale managementului școlii au influență considerabilă asupra vieții școlare a elevilor.

Cadrele didactice se pot strădui ca în timpul orelor și înafară să –și implice elevii în managementul școlii ca cetățeni responsabili în domeniul temelor durabilității. Dacă însă școala este tot timpul dirijată de sus în jos, managementul acționează ca și un „curriculum ascuns”, contrar a ceea ce urmăresc cadrele didactice. În loc să considerăm ca parte a managementului de a fi necesar ca elevii să fie dirijați, poate ar fi mai cu folos -din nou- de a se analiza cum poate fi îmbunătățit simțul apartenenței prin participarea la managementul școlii, încât procesul dirijării întradevăr să devină proces al învățării reale.

Domeniile în care se pot realiza eforturi, se referă la dezvoltarea durabilă: de la managementul resurselor naturale (apă, energie, materii prime, biodiversitate) până la reducerea folosirii substanțelor chimice și a celor periculoase, de la grija pentru depozitarea deșeurilor până la atenția pentru transportul în siguranță al elevilor, de la grija pentru modul în care ne hrănim până la grija mediului natural din jurul școlii și al curții. Esența unei vieții exemplare este îmbinarea rutinelor stilului de viață cu respectarea dorinței altora și existența dorinței de a ajuta pe oricine să devină participant real al transformărilor. Aceste eforturi vor avea impact indirect pozitiv asupra acelor elevi care își trăiesc o parte din viață într-un mediu implicat nemijlocit în probleme ale dezvoltării durabile.

Criterii de calitate în domeniul managementului școlii

- Școala realizează audit sistematic, despre necesitățile școlii în direcția durabilității, implicând elevii, cadrele didactice și alți colaboratori.
- Școala decide anual care sunt noile provocări și ce acțiuni să fie luate pentru îmbunătățirea continuă a managementului școlii.
- Școala se străduiește să devină exemplu în utilizarea resurselor iar dovezi ale rezultatelor sunt făcute publice atât pentru comunitatea internă cât și pentru cea externă școlii.
-

13. Criterii de calitate în domeniul regândirii și evaluării, la nivel de școală, a inițiativelor de educație pentru dezvoltare durabilă

Exemplu

În urma unei perioade de 2 ani, în care cadrele didactice au afectat un număr relativ mare de ore educației pentru dezvoltare durabilă, la o școală, elevii între 12-15 ani au fost rugați să reflecteze asupra scopului și metodologiilor utilizate de cadrele didactice. Elevii au considerat EDD ca o sarcină în plus fără a manifesta interes deosebit sau fără să participe efectiv. Cadrele didactice, din dorința de a afla adevărul și de a înțelege obstacolele sau greșelile comise, au solicitat specialiști în EDD, ca să conducă o consfătuire cu această temă.

Ca prim pas, cadrele didactice au fost rugate ca ei să se gândească la viitor, în loc de trecut. Ce vor ei să obțină în realitate? Care a fost cel mai important scop de lungă durată în procesul de învățare-predare în domeniul EDD? Au început să gândească, reflectând asupra a "cum", cu privire la metodologiile și conținuturile care pot fi utilizate pentru realizarea scopurilor propuse.

Procesul a permis ca ei să-și dea seama că în multe cazuri cadrele didactice au transmis mai mult conținuturi decât să fi sprijinit elevii în gândirea lor critică și creativă. Rezultatul a fost că elevii s-au simțit frustrați, deoarece li s-a pretins să se confrunte cu probleme prea mari și prea îndepărtate de viața lor zilnică.

Cadrele didactice au decis să-și revizuiască predarea, căutând alte moduri de abordare. Pe parcurs, ei au căzut de acord cu anumite „criterii”, de care va trebui să țină seama fiecare din ei la planificarea oricărei teme, a oricărui proiect sau inițiativă în școală. Criteriile erau într-o măsură oarecare „abstracte”, motiv pentru care s-au decis, să se întâlnească periodic pentru a compara exemplul practic realizat de fiecare și pentru a-l pune pe acesta în acord cu criteriile stabilite.

Primul „exemplu” a devenit cel al criteriului „participării” și acesta, a dat dovadă chiar de lipsa participării. Ei au stabilit criteriul fără a fi implicat elevii sau părinții acestora în procesul stabilirii criteriului! Cu sprijinul unui partener extern s-au propus inițiativă pentru implicarea elevilor și a părinților în realizarea planificării unei școli mai bune, orientate „spre viitor”, care este condusă de pedagogia pentru dezvoltarea durabilă.

Procesul a fost de durată, dar la sfârșitul anului, școala a elaborat un șir de criterii care descriau abordarea învățării, tipuri de activități, rolurile școlii în comunitate pentru a se poziționa în direcția educației pentru dezvoltarea durabilă. Criteriile aprobate de Consiliul Școlii erau clare și formulate sub formă scrisă sub titlul: „Charta Școlii pentru EDD”.

În acest document, un criteriu al dezvoltării școlii a fost considerat: „implicarea școlii în cercetare”, colectarea de date cu privire la inovații și dezvoltare, discutarea datelor în grupe mixte, unde părinții, elevii și personalul administrativ al școlii erau prezenți împreună cu cadrele didactice.

Raționament

Nu avem rețete pentru dezvoltarea durabilă, astfel nici pentru EDD. Reflecții, regândirea acțiunilor, autoevaluarea și cercetarea de tip cercetare-acțiune sunt abordări care pot ajuta dezvoltarea școlară în direcția dezvoltării durabile. Reflecțiile, regândirea și cercetarea necesită timp, întrebări clare în cercetare, colectarea de date, interpretare, dezbateri, luarea în considerare a diverselor perspective. Primul pas este documentarea acțiunilor luate și a proceselor de predare-învățare. Alți pași vor necesita: clarificarea calității ce se dorește a fi atinsă de școală și stabilirea criteriilor de calitate care pot fi utilizate pentru evaluarea realizărilor. Discutarea într-un mod deschis a ansamblului de criterii de calitate specifice școlii, cu participarea elevilor, părinților, angajaților, persoanelor comunității exterioare școlii, este o cale de a crea în comun „filosofia” EDD a școlii și de a crea un sens comun culturii participării pentru ca aceasta să fie pe înțelesul tuturor. Discuțiile nu trebuie terminate prin stabilirea criteriilor ci acestea trebuie să se continue prin interpretarea datelor, evaluarea internă a rezultatelor obținute prin implicarea tuturor actorilor interesați. Trecerea de la rezultate imediat vizibile la rezultate de durată medie și de lungă durată ale învățării privind atât valorile cât și gândirea critică și nu numai în domeniul atitudinilor, nu este un proces ușor dar poate fi înlesnit prin clarificarea criteriilor, prin regândirea și evaluarea acțiunilor întreprinse.

Criterii de calitate în domeniul regândirii și evaluării, la nivel de școală, a inițiativelor de educație pentru dezvoltare durabilă

- Școala alocă timp corespunzător cadrelor didactice pentru reflecții, regândire și cercetare a temelor EDD.
- Școala clarifică și dezvoltă criterii de calitate pentru EDD, corespunzătoare viziunii proprii asupra EDD, apoi utilizează aceste criterii în cadrul evaluării interne.
- Școala stabilește proceduri pentru a valorifica avantajele ce rezultă din pedagogia dezvoltării durabile precum și din obstacolele înfruntate, în beneficiul întregii școli, chiar pentru cadrele didactice care nu se implică în EDD.
-

14. Criterii de calitate în domeniul cooperării cu comunitatea

Exemplu

Cadrele didactice ale unui liceu cu profil tehnic, căutau posibilitățile pentru a găsi plasamente în care elevii să poată fi introduși în domeniul EDD, prin experiența autentică a situațiilor trăite în cadrul comunității locale. Orașul unde se află școala este situat pe malul unui lac. Atenție deosebită s-a acordat în ultimii cinci ani problemei poluării apei.

Școala a decis ca toate activitățile din laboratoare (la chimie, microbiologie, fizică) să fie concentrate asupra situației lacului și au propus un parteneriat Agenției locale de Protecția Mediului, oferind să realizeze ei o parte din analizele necesare calității apei și măsurătorile necesare. În plus, școala a decis ca o parte din timpul afectat științelor sociale și proiectelor speciale să fie alocate unei alte laturi importante a problemei și anume, cercetării sentimentelor și părerilor locuitorilor despre poluarea lacului și restricțiilor și taxelor impuse de municipalitatea locală.

La sfârșitul anului elevii au prezentat în public datele colectate și propunerile cetățenilor, nu numai pentru îmbunătățirea apei lacului dar și a râurilor. După această prezentare, alte școli- elementare și licee, școli de artă implicate în proiectarea și realizarea expoziției și - au exprimat dorința de a participa la acțiune.

Primăria a realizat un contract pe durata de trei ani cu școala tehnică pentru a monitoriza poluarea apei lacului și au finanțat o campanie organizată și desfășurată de o rețea de școli pentru urmărirea calității apei de către populație.

Raționament

Una din ideile principale ale EDD este ca să aibe relevanță locală și să fie generatoare de „cunoștințe situaționale locale”. Astfel școlile nu mai sunt instituții separate de realitățile lumii reale, oferind cunoștințe abstracte generale, ci devin factori relevanți ai dezvoltării comunității.

Primul pas este să fie utilizate caracteristicile și problemele comunității ca resurse pentru munca pe teren și învățare activă. Următorul pas va fi când școala devine important promotor în planificarea dezvoltării durabile locale, alt pas prin care competențele școlii sunt oferite pentru studii și acțiuni ale comunității în vederea durabilității.

În acest proces școala devine „miez al centrului social” având ușile larg deschise, o sursă de experți, împărțind responsabilitățile cu celelalte organisme ale comunității. Cadrele didactice și elevii vor deveni mai vizibili, recunoscuți, încep să-și exercite rolul lor de viitori cetățeni activi.

Criterii de calitate în domeniul cooperării cu comunitatea

- Școala implică comunitatea ca resursă în procesul predare-învățare de un real sens.
- Școala utilizează comunitatea ca teren pentru acțiuni reale.
- Școala permite comunității locale să-și formuleze problemele și să și le comunice școlii iar școala servește ca „centru comunitar”.
-

15. Criterii de calitate în domeniul clădirii de rețele și de parteneriate

Exemplu

Primăria unui oraș a intenționat să formeze un sistem școlar cu cele 50 de școli existente, dezvoltând o rețea, parteneriate și implicarea cu rol proeminent al unei instituții de învățământ superior cu profil pedagogic. Inițial, școlile au participat la un program de perfecționare prin care s-au selectat două persoane, de la fiecare școală, astfel încât acestea să fie capabile să dirijeze, să orienteze în mod critic munca colegilor.

Prin sprijinul primăriei, cei aleși și universitatea au format un grup facilitator al cooperării inițiate a școlilor.

Școlile au format parteneriate pe baza așezării lor geografice sau, în anumite cazuri, pe baza interesului comun pentru anumite domenii ale educației pentru dezvoltarea durabilă. Parteneriatele s-au realizat atât la nivelul conducerii școlilor cât și la nivelul cadrelor didactice și al elevilor. Una din școli era în mod special interesată să fie finanțată în activitatea de formulare a unui plan de acțiune pentru includerea educației pentru dezvoltare durabilă în procesul de învățământ. Rețeaua a permis colaborarea cu una din școlile rețelei, având preocupări comune, iar persoanele instruite în prealabil, având responsabilitatea de a dirija procesele EDD, au devenit deosebit de importante, având o poziție cheie în schimbul de informații și în schimbul de experiență.

Alt grup de școli, fiind situat în vecinătatea unei zone umede, a urmărit să o retransforme într-un lac. Au intenționat să dezvolte împreună un program EDD, axat pe conflictele de interese cu privire la reabilitarea lacului. Cei instruiți în prealabil, au facilitat contactul școlilor cu factorii care aveau interese majore și cunoșteau bine zona, respectiv cu proprietarii terenurilor, primăria, organizații de protecția mediului etc. Aceste contacte au inițiat relații durabile de parteneriat între una din școli și una din organizațiile de protecția mediului.

Raționament

Aspectul cheie al funcționării rețelelor și parteneriatelor este ca să existe o permanentă, sistematică dezvoltare și schimb de experiență și de informații relevante EDD.

Dezvoltarea de rețele și parteneriate poate avea loc la diverse niveluri: dezvoltând rețea cu participarea de școli locale învecinate, rețea de școli și organizații non guvernamentale, sau școli și organizații guvernamentale (universități, centre sau asociații cu experiență în programe de perfecționare a cadrelor didactice) active în dezvoltarea domeniului EDD.

La nivelul școlii atât elevii cât și cadrele didactice sunt activi în procesul de realizare și menținere a rețelei și parteneriatelor create. Școlile câștigă prin participarea în rețele atât pe cale reactivă cât și proactivă, adică școlile organizează procesul învățării-predării învățând de la alte instituții educaționale și prin inițierea de relații și parteneriate în care ei generează și transmit mai departe experiența lor proprie.

Dezvoltarea de rețele din această perspectivă are caracter dinamic, calificând toți partenerii, creând sinergii în parteneriate.

Este o provocare pentru autoritățile naționale și regionale de a asigura resurse economice și cadrul care să permită școlilor să mențină rețele și parteneriate.

Criterii de calitate în domeniul clădirii de rețele și de parteneriate

- Școala cooperează cu alte școli pentru a dezvolta, schimba, compara idei relevante despre EDD.
- Școala face parte din rețele locale, naționale, internaționale relevante educației pentru dezvoltare durabilă prin care își încurajează elevii să ia inițiative.
- Școala caută să coopereze cu instituții active în dezvoltarea școlară în domeniul EDD.
-

Recunoștință colaboratorilor

Prezenta lucrare se inspiră din rapoartele de țară în cadrul rețelei ENSI și SEED ale celor 13 țări membre, scrise despre „Dezvoltarea eco-școlilor”. Suntem recunoscători pentru munca valoroasă depusă. Autorii rapoartelor naționale:

Syd Smith, Australia; Günther Pfaffenwimmer, Austria; Willy Sleurs, Comunitatea Flamandă din Belgia; Søren Breiting și Finn Mogensen, Danemarca; Lea Houtsonen, Finlanda; Eugenia Flogaitis, Georgia Liarakou, Maria Daskolia, Grecia; Reiner Mathar, Germania; Széplaki Nikolett, Varga Attila, Ungaria; Michela Mayer, Italia; Sun- Kyung Lee, Coreea; Astrid Sandås, Norvegia; Mariona Espinet, Mercè Guilera, Rosa Tarin, Rosa M. Pujol, Spania – Catalonia; Evalotta Nyander, Suedia.

Au colaborat cu observații pertinente, reacționând la variante inițiale ale publicației un număr considerabil de experți educaționali ca prieteni, cu observațiile lor critice. Lista acestora:

Roy Ballentyne, Australia; Daniella Tilbury, Australia; Günther Pfaffenwimmer, Austria; Peter Posch, Austria; Franz Rauch, Austria; Paul Hart, Canada; Bob Jickling, Canada; Kirsten Nielsen, Danemarca; Keld Nørgaard, Danemarca; Karsten Schnack, Danemarca; Varga Attila, Ungaria; Elisabeta Falchetti, Italia; Serena Recano, Italia; Theresa Franquesa, Spania; Mercè Junyent Pubill, Spania; Johan Öhman, Suedia; William Scott, Marea Britanie; Stephen Sterling, Marea Britanie; Justin Dillon, Marea Britanie.

Traducerea în limba română
Tóth Mária

Sugestii pentru documentare

Benedict, Faye (Ed) (2000) From the Pilot to the Mainstream – Generalisation of good practise in Environmental Education, ENSI International Conference, Oslo.

Elliott, John (Ed.) (1998) Environmental Education: on the way to a sustainable future, ENSI International Conference, Lintz (Austria).

Huckle, John & Stephen Sterling (EDS.) (1996): Education for sustainability. Earthscan Publications, London.

Kyburz-Graber, Regula; Posch, Peter & Peter, Ursula, (Eds.) (2003): Interdisciplinary Challenges in Teacher Education - Interdisciplinary and Environmental Education. Innsbruck/ Wien: Studienverlag.

Mogensen, Finn & Mayer Michela (2005): A Comparative Study on Ecoschool Development Process, ENSI/SEED, Wien.

Morin, Edgar (1999) Les sept savoirs nécessaires à l' éducation du futur, UNESCO, Paris

OECD (1997) Sustainable Development. OECD Policy approaches for the 21st Century, OECD, Paris.

OECD (2003) Beyond bureaucracy. Networks of innovations for Schools and Systems, OECD Forum on schooling for tomorrow.

Scott, William & Gough, Stephen (Eds.) (2003) Key issues in sustainable development and learning: a critical review; London: Routledge Falmer.

Scott, William & Gough, Stephen (2003): Sustainable Development and Learning, Framing the issues, Routeledge Falmer.

Thomas, Pamela and Sharon Bessell (eds.): Education for sustainable Development: Getting it Right. Development Studies Network. Canberra 1999.

Tilbury, Daniella; Stevenson, Robert, B.; Fien, John & Schreuder, Danie (2002): Education and Sustainability. Responding to the global change, IUCN Commission on Education and Communication.

Tilbury, Daniella & Wortman, David (2004) Engaging People in Sustainability, IUCN Commission on Education and Communication, Gland.

UNESCO (1997) Educating for a sustainable future: A Transdisciplinary Vision for Concerted Action, Report of the International Conference: Education and Public awareness for Sustainability, Thessalonikki, Greece.

UNESCO (1997) Teaching and learning for a sustainable future, <http://www.unesco.org/education/tlsf/>

UNESCO (2001) Nuevas propuestas para la acción, Santiago de Compostela, 15-24 noviembre 2000, Xunta de Galicia, Conselleria de Medio Ambiente.

UNESCO (2002) Education for Sustainability. From Rio to Johannesburg: Lessons learnt from a decade of commitment.

UNESCO (2004) United Nations Decade of Education for Sustainable Development. Draft Implementation Scheme, <http://portal.unesco.org/education/en/>